

УДК 81'373.23+81'27

**ВІКОВИЙ ЧИННИК У ФОРМУВАННІ ІМЕННИКА́ ЛЬВІВ'ЯН
(НА МАТЕРІАЛІ РИМО-КАТОЛИЦЬКИХ МЕТРИК
ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ ст.)**

Леся ЛУНЬО

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, 79000
Кафедра загального мовознавства*

У статті простежується вплив вікового чинника на формування чоловічого іменника у двох поколіннях львів'ян – новонароджених та батьків. Матеріалом послужили польськомовні метричні записи про хрещення у римо-католицьких костелах св. Марії Магдалини та св. Єлизавети (1915–1931). Визначаються типи імен згідно з мовним критерієм. На підставі аналізу спектру та структури назв виокремлені особливості іменників двох вікових груп.

Ключові слова: антропонімікон, спектр, структура, віковий чинник, римо-католицькі метрики, польська мова, Львів.

Питання впливу вікового чинника на формування іменника львів'ян пов'язане з дослідженням соціальної сутності антропоніма та описом мови міста загалом.

Вплив віку на формування антропонімікону частково описували С.Глушич¹, В.Денисюк², С.Медвідь-Пахомова³, В.Ніконов⁴, Н.Попович⁵, Л.Шестопалова⁶, Л.Яцук⁷. Корелятивний зв'язок *вік ↔ ім'я людини* на матеріалі іменника львів'ян першої половини ХХ ст. ще не був об'єктом мовознавчого аналізу. Завдання пропонованої статті – розглянути формування антропонімікону львів'ян на прикладі представників двох поколінь – новонародженого та батька, взявши до уваги матеріал 945 польськомовних метричних записів про хрещення у львівських костелах св. Єлизавети (1917–1927) та св. Марії Магдалини (1915–1931)⁸.

¹ Глушич С. В. Українська антропонімія у генеральному описі Лівобережної України 1765–1869 рр.: словотвірна і морфологічна структура (на матеріалі Київської сотні Київського полку) : Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2003.

² Денисюк В. В. Антропонімія українських історіографічних пам'яток другої половини XVII – XVIII ст.: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2003.

³ Медвідь-Пахомова С. М. Еволюція антропонімічних формул у слов'янських мовах. Ужгород, 1999; Пахомова С. Язичницьке табу на ім'я як причина розвитку слов'янської антропосистеми // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Філологія. Вип. 16. Ужгород, 2007. С. 58–61.

⁴ Ніконов В. А. Имя и общество. Москва, 1974.

⁵ Попович Н. Ф. Літературно-художня антропонімія української драматургії XIX – XX ст.: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Ужгород, 2004.

⁶ Шестопалова Л. Д. Специфіка антропонімів у химерній прозі (на матеріалі творчості В. Г. Дрозда): Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Одеса, 2006.

⁷ Яцук Л. В. Антропонімія Житомирщини XVI–XVII ст. : Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2008.

⁸ Див. Центральний державний історичний архів України у Львові. Ф. 618 (Львівська римо-католицька консисторія). Оп. 2. Спр. 2914 (Метрична книга (народження) костелу св. Єлизавети у Львові, 1917–1922). 263 арк.; Там само. Спр. 2927 (Метрична книга (народження) костелу св. Єлизавети у Львові, 1922–1927). 196 арк.; Там само. Спр. 2935 (Метрична книга (народження) костелу св. Марії Магдалини у Львові, 1915–1920). 130 арк.;

У XVII–XVIII ст. записи у римо-католицьких метриках здійснювалися латинською мовою. Відомості викладалися у п'яти рубриках: 1) дата запису, 2) ім'я священика, який здійснював обряд хрещення, 3) ім'я дитини, 4) імена та прізвища батьків, 5) імена та прізвища хресних батьків. За розпорядженням 1784 р. для римо-католицьких консисторій Львова, Перемишля і Тарнова, обсяг відтворюваної в метриках інформації (латинською мовою) збільшувався, відповідно, зростала й кількість рубрик – до дев'яти: *Annus*, *Menfis*, *Dies* (рік, місяць і день народження), *Numerus Domus* (номер будинку батька новонародженого), *Nomen baptifed* (ім'я охрещеного), *Sexus* (стать новонародженого), *legitimi*, *illegitimi ubori* (вказівка на факт законного чи незаконного народження), *Nomen & Cognomen Parentis* (ім'я і прізвище батьків), *Religio* (релігія батьків), *Nomen & Cognomen Patrionorum* (ім'я і прізвище хресних батьків), *Conditio Patrionorum* (стан, соціальний статус хресних батьків, тобто вид діяльності чи професія, приналежність до певного прошарку)⁹. Згодом, згідно з інструкцією 1873 р., до метрики додано ще дві рубрики: *Parochus* (ім'я священика) і *Obstetricis* (ім'я повитухи)¹⁰.

Як свідчать опрацьовані метрики, на практиці, крім латинської, використовувалася також польська мова та дещо ширша рубрикація. Так, відомості про батька та матір новонародженого доповнювалися інформацією про вік або рік народження, походження, первісне місце проживання, імена і статус їхніх батьків.

У статті для опису корелятивного зв'язку *вік ↔ ім'я людини* використана інформація 14 рубрик метричного запису: ім'я новонародженого, номер метричного запису, дата народження, дата хрещення дитини, ім'я та статус батька, ім'я та статус матері, ім'я та статус хресного батька, ім'я та статус хресної матері, ім'я баби-повитухи. Зібраний ілюстративний матеріал оформляємо як базу даних у програмі Microsoft Excel (див. табл. 1).

Таблиця 1*

рік	ім'я	№	народж.	хрещ.	батько	стат.	мати	стат.	хр.б.	стат.	хр.м.	стат.	б.-п.
1922	Bohdan	150	03.04	17.04	Alphredus	sierz.m	Helena	-	Stephan	mechan.	Maria	-	Анна

Як уже зазначалось, офіційною мовою метричних записів була латинська¹¹. І хоча метричні книги костелів св. Єлизавети та св. Магдалини дійсно латиномовні, в окремих рубриках все ж трапляються записи польською мовою. Правда, повністю польськомовної інформації про хрещення новонародженого, зокрема ім'я дитини, імена, прізвища та статус батька, матері, хресних батьків, ім'я та прізвище баби-повитухи, ми не виявили (як у записах україномовних або латиномовних метрик греко-католицької церкви св. Параскеви).

Імена новонароджених (головна рубрика метричного запису), записані польською мовою, з ознаками польської мови або з польським компонентом у складі складної назви,

Там само. Спр. 2937 (Метрична книга (народження) костелу св. Марії Магдалини у Львові, 1920–1931). 233 арк.

© Луньо Л., 2012

⁹ Koška M., Lewandowska D. Księgi metrykalne różnych wyznań z terenów tzw. Zabuzzańskich przechowywane w AGAD // *Przeszłość demograficzna Polski*. T. 20. Warszawa, 1997. S. 133–134;

¹⁰ Крыжановскій Г. Поученіє для г. к. приходскихъ урядовъ о належномъ веденію и писанію метричь крещенія, вѣнчанія и погребанія. Львов, 1873. С. 24.

* Умовні скорочення в табл. 1: *народж.* – дата народження дитини, *хрещ.* – дата хрещення дитини, *стат.* – статус (його відсутність у записі позначаємо “-”), *хр.б.* – хресний батько, *хр.м.* – хресна мати, *б.-п.* – баба-повитуха.

¹¹ Крыжановскій Г. Поученіє для г. к. приходскихъ урядовъ о належномъ веденію и писанію метричь крещенія, вѣнчанія и погребанія. С. 4; Koška M., Lewandowska D. Księgi metrykalne różnych wyznań z terenów tzw. Zabuzzańskich przechowywane w AGAD. S. 133; Laszuk A. Księgi metrykalne stanu cywilnego w archiwach państwowych w Polsce. Informator. Warszawa, 1998. S.2.

визначаємо як польськомовні. Наприклад, записи польською мовою *Zbigniew, Roman, Zbigniew-Milosz-Janusz*; латинською і польською мовами: *Augustus-Zbigniew* (лат., пол.), *Hedvigis-Bogusława* (лат., пол.), *Zbigniew-Stanislaus-Eduardus* (пол., лат., лат.), *Zdislaw-Carolus* (пол., лат.); записи з ознаками латинської і польської мов: *Dysma – Dyżma* (пол.), *Dismas* (лат.), *Martin – Marcin* (пол.), *Martinus* (лат.), *Vlodimirus – Włodzimierz* (пол.), *Vladimirus* (лат.), *Vlodimira – Włodzimiera* (пол.), *Vladimira* (лат.), *Valdemaz – Waldemar* (пол.), *Valdemarus* (лат.), *Zbigniev – Zbigniew* (пол.), *Sbigneus* (лат.), *Zdzislaus – Zdzisław* (пол.), *Sdislaus* (лат.), *Zbignievus – Zbigniew* (пол.), *Sbygneus* (лат.).

Майже неможливо визначити мову фіксації імен, написання яких у польській та латинській мовах однакове, наприклад: *Adela, Achilles, Alfonsa, Alina, Amalia, Antonina, Artur, Balbina, Barbara, Bruno, Daniela, Danuta, Emma, Eleonora, Ida, Irena, Helena, Hilaria, Julia, Laura, Romualda, Leo, Longina, Longinus, Lubomira, Ludmila, Magdalena, Maria, Melania, Natalia, Olga, Paulina, Renata, Romana, Romualda, Salomea*. Правда, окремі з назв різнилися закінченням *-us*, наприклад: пол. *Adam*, лат. *Adam / Adamus*; пол. *Daniel*, лат. *Daniel / Danielus*.

Щоб визначити приналежність запису до польської чи латинської мови, необхідна додаткова ідентифікація, зокрема прізвище та статус (професія) батьків новонароджених. Такий підхід пропонує І. Митнік: з'ясовуючи національну приналежність двозначних польських та українських імен, зафіксованих латиницею, дослідниця головним критерієм обирала мову додаткової ідентифікації антропонімів, тобто мову записів прізвищ, етнонімів, професій, гербів та ін.¹²

За нашими спостереженнями, у римо-католицьких метриках св. Єлизавети та св. Магдалини запис прізвищ здійснювався здебільшого польською мовою, особливо з 1917 р., наприклад: *Białowos* (М 1931, 43)*, *Czaban* (М 1927, 236), *Kozioł* (Є 1925; 261), *Leśków* (Є 1917; 219), *Polaczek* (М 1915; 199), *Raczkowski* (Є 1918; 113), *Jabłoński* (Є 1927; 131), *Zajączkowski* (М 1916; 121). Зафіксовано поодинокі записи з елементами латинської та німецької мов, наприклад: *Migasiūk* (М 1915; 205), *Preisuer* (М 1916; 152), *Fischer* (М 1916; 126), *Schnieder* (Є 1917; 254). І все ж самої лише мови запису прізвищ недостатньо, потрібно брати до уваги також мову запису статусу особи. Отже, якщо запис прізвища та статус батьків здійснено польською мовою, то й імена новонароджених *Adam, Adela, Alfonsa, Alina, Antonina, Artur, Balbina, Barbara, Bruno, Daniela, Daniel, Danuta, Emma, Eleonora, Ida, Irena* та ін. вважатимемо польськомовними і навпаки: якщо подібні записи виконані латинською мовою, то й записи імен дітей теж латиномовні. У метричних записах, в яких відсутня інформація про статус або взагалі немає відомостей про батька та вид його діяльності (метрики незаконнонароджених), треба зважати на мову записів інших рубрик: імен та статусу хресних батьків дитини, матері чи повитухи.

Метричні записи польською мовою здійснювалися несистемно: перехід мови запису з латинської на польську і навпаки міг залежати від особи, яка здійснювала запис, про що свідчать різні стиль запису, почерк, колір чорнила.

У римо-католицьких метриках зафіксовано 406 польськомовних метричних записів про хрещення хлопців.

Аналіз іменника новонароджених виявив різні типи імен:

– одно-, дво- та трикомпонентні назви, записані польською мовою, наприклад: *Leszek* (Є 1917, 277), *Zbigniew* (Є 1921, 445; 1918, 166; М 1918, 165; 1919, 63), *Zdzisław* (Є 1921, 109; М 1921, 301; 1927, 164), *Adam-Artur* (М 1915, 150), *Adam-Karol* (Є 1920,

¹² Митнік І. *Antroponimia Wołynia w XVI–XVIII wieku*. Warszawa, 2010. S. 15–16.

* У даній паспортизації 1) буква позначає костел, у якому здійснювався метричний запис: Є – костел св. Єлизавети, М – костел св. Магдалини; 2) рік фіксації метричного запису; 3) порядковий номер метричного запису.

351), *Leslaw-Adam-Maria* (Є 1920, 146), *Leslaw-Stefan* (Є 1920, 148), *Zbigniew-Milosz-Janusz* (М 1923, 94);

– складні імена, в яких перший компонент записаний польською мовою, другий – латинською, наприклад: *Adam-Alexander* (М 1926, 243), *Janusz-Andreas* (М 1927, 42), *Leslaw-Thomas* (М 1918, 55), *Roman-Michael* (Є 1920, 255);

– складні імена, у яких перший компонент поданий латинською мовою, а другий – польською, наприклад: *Adamus-Zbyszek* (М 1921, 181), *Casimirus-Zbigniew* (М 1921, 53), *Chrestophorus-Krzysztof* (Є 1921, 245), *Petrus-Jan* (Є 1920, 136), *Tadeusz-Mikolaj* (Є 1920, 352);

– складні імена, один із компонентів яких поєднує у собі ознаки польської та латинської мов (як правило, закінчення -us), наприклад: *Boguslawus-Edmundus* (Є 1920, 350), *Witoslawus-Sigismundus* (Є 1921, 50), *Georgius-Wieslawus* (М 1925, 209), *Thaddeus-Zbigniewus* (Є 1920, 386);

– складні імена, два компоненти яких поєднують у собі ознаки польської та латинської мов, наприклад: *Michal-Jakob* (Є 1920, 159), *Zbigniewus-Maryanus-Ladislawus* (Є 1921, 30).

Чоловічий іменник батьків сформовано з 945 метричних записів про хрещення хлопців та дівчат.

Антропонімікон батьків у польськомовних метриках також містив ознаки двох мов, проте більшість імен (73,3%) записано латинською. Виокремлено такі типи імен:

– назви латинською мовою, наприклад: *Laurentius* (Є 1921, 311; М 1915, 128; 1922, 192), *Josephus-Gustavus* (М 1921, 302), *Stephanus-Petrus-Romanus* (Є 1919, 246), *Ferdinandus-Carolus-Joannes-Achilles* (М 1922, 276);

– назви польською мовою, наприклад: *Jan-Adryan* (Є 1920, 316), *Karol* (Є 1920, 238), *Kazimierz* (Є 1920, 148), *Stanislaw-Jozef-Michal* (Є 1921, 133), *Tadeusz* (Є 1920, 341);

– складні імена, в яких польськомовний компонент виступає першою частиною назви, латиномовний – другою, наприклад: *Czeslaw-Stephanus* (М 1922, 71), *Florian-Stanislawus* (М 1925, 243), *Zelislaw-Carolus* (М 1929, 99);

– складні імена, перший компонент з яких зафіксований латинською, другий – польською мовами, наприклад: *Marianus-Roch* (М 1923, 65), *Eugenius-Zbigniew* (М 1926, 42), *Georgius-Jordan* (М 1925, 16), *Romanus-Leo* (М 1927, 8);

– прості імена, в яких поєднано ознаки польської та латинської мов: *Zbigniewus* (М 1917, 43), *Zdzislawus* (М 1926, 5);

– складні імена, один з компонентів яких поєднує у собі ознаки польської та латинської мов, наприклад: *Alfredus-Julianus* (М 1925, 94), *Thaddeus-Zdzislawus* (М 1928, 98), *Zbigniewus-Josephus* (М 1919, 255).

Серед метричних записів імен батька новонародженого зафіксовано поєднання відапелятивних скорочень з антропонімом, наприклад: *D. Laurentius* (М 1921, 137), *D.philosoph Zdzislawus* (М 1926, 5), *D.med. Stanislawus* (М 1924, 4), *D.juris Florian-Stanislawus* (М 1925, 243), *D.Casimirus-Romanus* (М 1927, 96), *Dr. Felix-Constantinus* (М 1920, 141), *D.med.Ceslawus-Casimirus* (М 1923, 94), *D.juris Stanislawus* (М 1921, 173), *D.Valerianus* (М 1927, 48). Така форма запису, з одного боку, дублювала інформацію рубрики про діяльність, професію батька, з другого – підкреслювала високий статус найменованого (в інструкції 1873 р. про ведення метрик додаткова ідентифікація “шляхетських осіб” порівнювалась до титулу)¹³.

У метричних книгах імена новонароджених та їхніх батьків здебільшого записувалися різними мовами. Наприклад, ім'я новонародженого зафіксоване польською мовою або з польськомовним компонентом, а ім'я батька – латинською, наприклад:

¹³ *Крыжановскій Г.* Поученіе для г. к. приходскихъ урядовъ о належномъ веденію и писанію метрикъ крещенія, вѣнчанія и погребанія. С. 14.

Adam-Zbigniew – Quilhelminus (М 1922, 9), *Josephus-Zbigniew – Josephus-Jacobus* (Є 1920, 236). Навіть спільний для батька та сина іменний компонент подеколи подавався різними мовами, наприклад: *Rudolf-Franciszek – Oscarus-Franciscus* (Є 1920, 354), *Zbigniew-Joannes-Stanislaw – Stanislaus* (М 1920, 190).

Латина як офіційна мова католицького християнства функціонувала у польській релігійній сфері з 966 по 1965 рр. Після листопадового повстання 1831 р. польська мова виконувала роль національного символу в суспільстві¹⁴. І хоча в офіційній релігійній документації надалі використовувалася латинська, проте, як свідчать метрики (про народження) львівських костелів св. Єлизавети та св. Магдалини першої половини ХХ ст., головну рубрику ім'я новонародженого почали вести польською мовою.

Аналіз засвідчив, що для найменування 406 новонароджених використано 296 назв. Співвідношення кількості новонароджених зі спектром імен визначається середній коефіцієнт однойменності 1, тобто, в середньому кожен з дітей мав інше ім'я. Спектр іменника 945 батьків містив лише 298 антропонімів, тому в середньому щотроє осіб мали однакове ім'я. Імовірно, таке розширення чоловічого іменника в поколінні новонароджених відбулося саме через введення в метрики записів польською мовою. Це припущення підтверджується використанням польських та латинських відповідників одного імені: *Jerzy – Georgius, Mikolaj – Nicolaus, Szczesny – Felix* та імен, які поєднували ознаки польської та латинської мов: *Zdislaw, Szczesvus, Zbiegniew, Zbigniewus, Wieslaus*. Про поширення польської мови у метричних записах свідчить також наявність розмовно-побутових форм польських імен: *Lech – Leszek, Marian – Maryan, Jan – Janusz, Zbigniew – Zbyszek* (така фіксація назв двічі порушувала норми ведення метрик – стосовно мови запису та форми імені).

В іменнику батьків знаходимо вказівку на шлях адаптації польських іменних відповідників, наприклад: *Josephus – Joseph – Jozef, Theodorus – Theodor – Teodor*, де перше ім'я з ряду є латинським відповідником, друге – латинською транслітерацією польського імені й третє – власне польським варіантом. Іменні паралелі польською та латинською мовами становлять 1% назв.

Особливість чоловічого антропонімікону римо-католиків становить висока частотність слов'янських імен. У польському антропоніміконі ці назви співіснували з християнськими від часу хрещення у 966 р., упродовж правління династії П'ястів і перших Ягеллонів та до XV–XVI ст.¹⁵ Поширення імен слов'янського походження зумовлював той факт, що вони входили до переліку агонімів римо-католицького календаря (старопольські імена мали святі-поляки: Св. Казимир, Св. Станіслав, Св. Войціх), до того ж найменування слов'янським іменем підкреслювало національність у поліетнічному суспільстві¹⁶.

В антропоніміконі новонароджених імена слов'янського походження як окрема назва або компонент становили 69,4% усіх імен, здебільшого це імена *Antonius-Zbigniew* (Є 1918, 2), *Casimirus-Zbigniew* (М 1921, 53), *Ladislaus-Jaroslav-Josephus* (Є 1920, 39). В іменнику трапляються також рідкісні слов'янізми, наприклад: *Janusz-Thaddeus-Chwalimir* (М 1928, 158), *Thaddeus-Przybyslaw* (Є 1918, 140), *Witostavus-Sigismundus* (Є 1921, 50), *Szczeslaw-Maria-Antonius* (М 1920, 250), *Zbigniew-Milosz-Janusz* (М 1923, 94).

¹⁴ *Klemensiewicz Z. Historia języka polskiego. Warszawa, 1974. S. 517–522; Rojszczak-Robińska D. Język a Kocioł (propozycja rozdziału podręcznika do nauczania treści historycznojęzykowych na studiach I stopnia) // Kwartalnik Językoznawczy. 2010/2 (2). S. 88.*

¹⁵ *Bubak J. Księga naszych imion. Wrocław–Warszawa–Kraków, 1993. S. 9.*

¹⁶ *Белей Л. Українські імена колись і тепер. Київ, 2010. С. 71; Грицак Я. “Яких-то князів були столиці в Києві?..”: до конструювання історичної пам'яті галицьких українців у 1830–1930 роки. Електронний ресурс. Доступно з: <http://www.lnu.edu.ua/Subdivisions/um/um6/Statti/5-HRYTSAK%20Yaroslav.htm>; Bubak J. Księga naszych imion. 1993. S. 10–11.*

Іменни́к батьків, який містив 24,1% імен слов'янського походження, охоплював такі імена: *Bronislaus* (М 1930, 85), *Marianus-Casimirus* (М 1930, 190), *Stanislaw* (М 1920, 202).

Очевидно, різниця у показниках іменних слов'янізмів зумовлена історичним чинником. У другій половині XIX ст., коли орієнтовно народжені батьки, не було потреби підкреслювати національну ідентичність римо-католиків Львова, оскільки у 1867 р. Польща отримала автономію у складі Австро-Угорської імперії, й мешканці польської національності були представниками вищих верств населення міста. Іменни́к наступного покоління римо-католиків формувався у роки, пов'язані з Першою світовою війною, створенням Західноукраїнської народної республіки й українсько-польським збройним конфліктом. Висока частотність іменних слов'янізмів в антропоніміконі новонароджених становила ознаку національної приналежності римо-католиків Львова в першій половині XX ст. На патріотичне підґрунтя вибору імен для новонароджених вказує також поширення в іменнику традиційно польських назв, наприклад *Boguslaw*, *Boleslaw*, *Lech* / *Leszek*¹⁷, які асоціюються з історичними постатями країни, а також антропонімного неологізму *Stanislaw-Kostka*¹⁸. В іменнику батьків подібні імена мали одиничну фіксацію, а окремі назви взагалі відсутні.

Поширення назв слов'янського походження відбулося одночасно з різким зменшенням кількості іншомовних антропонімів: іменни́к новонароджених не зберіг імен *Achilles*, *Baltazarus*, *Celestyn*, *Constantinus*, *Cornel*, *Emanuel*, *Emericus*, *Leonardus*, *Miron*, *Oscarus*, *Osvaldus*, *Porphilius*, *Roch*, *Sebastianus*, *Valerianus*, *Wandalen*, *Zacharius*, *Xaverius*, поширених у найменуванні батьків.

Особливістю чоловічого антропонімікону новонароджених є використання жіночого імені *Maria* як компонента складних назв, наприклад: *Janusz-Aloisia-Maria* (М 1925, 39), *Szczeslaw-Maria-Antoni* (М 1920, 250), *Zbigniew-Maria* (М 1928, 185). На поширення імені *Maria* у жіночому й чоловічому найменуваннях сповідників католицького християнства впливав культ Марії, матері Ісуса. Проте в іменнику батьків подібні назви відсутні. Поява імені в чоловічому іменнику новонароджених може бути пов'язана з запровадженням у 1908 р. у львівській та перемишлянській єпархіях римо-католицького віросповідання свята "Марії Божої – Королеви Польщі" (як знаку Божого опікунства над Польською державою у час воєн та збройних конфліктів)¹⁹. Водночас використання імені *Марія* в чоловічому іменнику новонароджених могло трактуватись як додаткова ідентифікація особи латинського (римо-католицького) обряду – на противагу представникам греко-католицького, православного християнства, які подібної практики не мали.

Підкреслення національної ідентифікації римо-католиків Львова у першій половині XX ст. ілюструє також зміна переліку найпопулярніших імен у найменуванні двох поколінь. Основу іменника батьків становили так звані імена-універсалії (*Joannes*, *Josephus*, *Petrus*, *Stephanus*, *Michaël*), поширені упродовж кількох століть на усіх християнських територіях. Частотний десяток формують антропоодиниці *Joannes* (10,6%), *Josephus*, *Stanislaus* (5,5%), *Franciscus* (4,0%), *Ladislaus*, *Michaël* (3,4%), *Antoni* (3,2%),

¹⁷ *Boguslaw* – ім'я поморських князів *Boguslaw* I (1187), *Boguslaw* X (1454–1523); *Boleslaw* – найпоширеніше ім'я представників першої у Польщі династії князів та королів П'ястів (друга половина X ст.); *Lech* – ім'я праотця поляків *Леха*, *Leszek* – ім'я середньовічних польських князів (див.: *Bubak J. Księga naszych imion*. S.61–62, 95, 191).

¹⁸ Святий Станіслав Костка (пол. *Stanislaw Kostka*) – польський святий, який за часів Польського королівства та Речі Посполитої (1387–1772 рр.) традиційно вважався покровителем і опікуном Львова (у 1658 р. його зображення було вмуроване на вежі Львівської ратуші). Вважається, що саме тому польські уродженці Львова у XIV–XVIII ст. були зазвичай носіями імені *Stanislaw* / *Станіслав*. Метрики костелу св. Магдалини першої половини XX ст. зберегли антропоніми, в яких не лише ім'я, а й прізвище слугують компонентами для творення складних антропонімів парафіян римо-католицького віросповідання. Поширеність традиції підтверджується хронологією фіксації імен – 1915, 1914, 1929 рр. та вибором імен у різних соціальних групах – урядовці, підприємці та робітники.

¹⁹ *Sros H., Sowa F. Księga imion i świętych*. T. 4: М-Р. Kraków, 2000. S. 138.

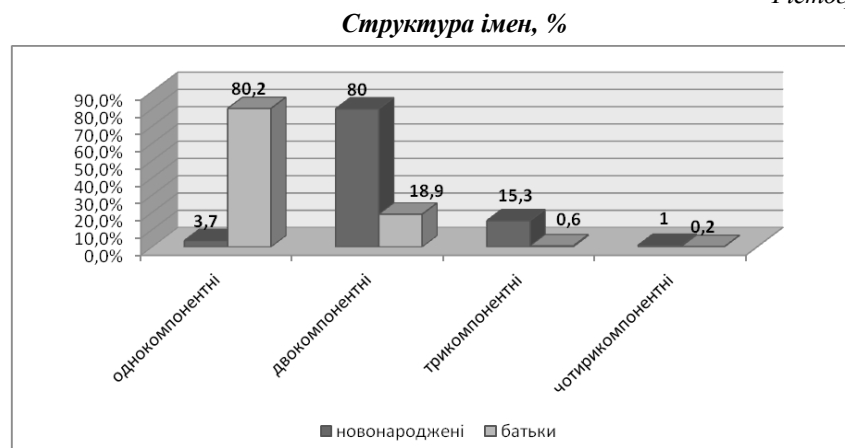
Casimirus (2,7%), *Thaddeus* (2,3%), *Carolus*, *Stephanus* (2,1%), *Petrus* (1,7%), *Ludovicus* (1,4%).

Найчастотнішим ж серед імен новонароджених виявився антропонім *Zbigniew* (зафіксований у 51,7% усіх найменувань), який широко побутував у Польщі з XIII ст., що дає підстави класифікувати його як традиційно польську назву (до того ж латинський відповідник цього імені *Sbygneus* в опрацьованих метриках не зафіксовано). Найпопулярнішими назвами в іменнику новонароджених стали *Zbigniew-Stanislaus* (2,9%), *Zbigniew-Josephus* (2,2%), *Zbigniew-Casimirus*, *Zbigniew-Joannes* (2%), *Zbigniew-Marianus* (1,7%), *Zbigniew-Ladislaus* (1,5%), *Zbigniew-Romanus*, *Zbigniew-Thaddeus* (1,2%), *Zbigniew*, *Zbigniew-Antonius*, *Zbigniew-Georgius* (1%).

Завдяки метричним книгам костелів св. Магдалини та св. Єлизавети, можна описати також структуру імен, які характеризували два покоління (див. гістограму 1).

Іменник новонароджених містив незначну кількість (3,7%) однокомпонентних назв, наприклад: *Adam* (М 1921, 306; 1927, 119; 1930, 75), *Leszek* (Є 1917, 277), *Zbiegniew* (Є 1922, 161), *Zdzislaw* (Є 1921, 109; М 1921, 301); 80% двокомпонентних назв, які становили основу іменника, наприклад: *Leszek-Antonius* (М 1925, 38; 1927, 182), *Richardus-Zdzislaw* (М 1920, 131), *Tadeusz-Mikolaj* (Є 1920, 352), *Paulus-Zbiegniewus* (М 1918, 101); 15,3% потрійних імен, наприклад: *Janusz-Romanus-Sigismundus* (М 1919, 103), *Leslaw-Adamus-Thaddeus* (М 1920, 38), *Ladislaus-Jaroslaw-Josephus* (Є 1920, 39). З усіх трикомпонентних імен лише *Michael-Zbigniew-Antonius* (М 1924, 213) траплялося двічі. Найменше виявлено чотириккомпонентних антропонімів – 1%: *Adeodathus-Bogdan-Marianus-Stanislaus* (М 1927, 95), *Stanislaus-Kostka-Franciscus-Maria* (М 1924, 16), *Thaddeus-Adam-Zbignievus-Olgierd* (Є 1917, 108), *Zbigniew-Maria-Josephus-Ludovicus* (М 1927, 176).

Гістограма 1

Іменник батьків формують одно-, дво-, три-, чотири- та п'ятикомпонентні імена. Прості назви (80,2%), наприклад *Aliozy* (Є 1920, 353), *Felix* (М 1925, 207), *Emil* (М 1923, 14), *Henricus* (М 1919, 160), становлять основу іменника батьків. Двокомпонентні антропоніми зафіксовані у 18,9% від усіх метричних записів, наприклад *Johann-Stanislaw* (Є 1920, 351), *Fabianus-Osvaldus* (М 1929, 66), *Edmundus-Zbignievus* (Є 1921, 294), *Thaddeus-Zdzislaw* (М 1928, 98). Іменник містить 0,6% трикомпонентних назв, наприклад *Berdnard-Stanislaus-Franciszek* (Є 1920, 300), *Stanislaw-Jozef-Michal* (Є 1921, 133), *Vladimirus-Hercilianus-Stanislaus* (М 1921, 45), *Sigismundus-Ladislaus-Sas* (М 1915, 116). Зафіксовано по одному запису чотири- та п'ятикомпонентного імені (0,2%): *Ferdinandus-Carolus-Joannes-Achilles* (М 1922, 276), *Stanislaus-Aemilianus-Joannes-Tepommenus-Pilawa* (М 1930, 195).

Порівняння структурного складу іменників засвідчило внутрішньосімейну багатокомпонентність імен, оскільки в 20,4% метричних записах батько та син мали складні імена, наприклад *Janusz-Andreas – Eduardus-Marianus* (М 1924, 91), *Janusz-Casimirus – Thaddeus-Ladislai* (М 1919, 175), *Joannes-Jeremi – Stephanus-Georgius* (М 1928, 148), *Zdzislaw-Stanislaus – Joannes-Ladislaus* (М 1923, 34), *Zbigniew-Antonius-Vitoldus – Vitoldus-Thaddeus-Joannes* (М 1923, 209), *Stanislaus-Paulus-Casimirus-Maria – Ferdinandus-Carolus-Joannes-Achilles* (М 1922, 276).

Особливістю багатокомпонентної структури іменників у межах однієї сім'ї було те, що ім'я новонародженого могло містити на один (рідко два) компоненти більше, ніж ім'я батька, наприклад *Zbigniew-Vieslaus-Petrus – Stanislaus-Joanes* (Є 1921, 234), *Leszek-Adamus-Zdzislaus – Adamus-Julianus* (М 1931, 36), *Janusz-Stanislaus-Kostka – Carolus-Zenon* (М 1929, 184), *Janusz-Thaddeus-Nicolaus – Andreas-Casimirus* (М 1926, 145), *Andreas-Maria-Eugenius – Casimirus-Stanislaus* (М 1930, 205), *Zbigniew-Stanislaus-Eduardus – Stanislaus-Eduardus* (М 1926, 67), *Stanislaus-Kostka-Franciscus-Maria – Georgius-Jordan* (М 1925, 16) та ін.

Лише у двох метричних записах батькове найменування мало на один компонент більше, ніж ім'я новонародженого: *Wieslaw-Stanislaus – Stephanus-Petrus-Romanus* (Є 1919, 246), *Zbigniewus-Casimirus – Sigismundus-Ladislaus-Sas* (М 1915, 116). Зростання частки багатокомпонентних імен новонароджених свідчило про нову тенденцію в найменуванні, яку раніше практикували в сім'ях з високим соціальним статусом батьків (адвокатів, нотаріусів, викладачів, офіцерів Польської армії, військових лікарів, підприємців, урядовців).

Складні імена утворювалися також шляхом передачі родинного імені з покоління у покоління²⁰. Польськомовні метрики зберегли записи, в яких багатокомпонентні імена батька та сина містять спільний іменний компонент, наприклад: *Josephus-Zbigniew – Josephus-Jacobus* (Є 1920, 236), *Janusz-Aloisius-Maria – Aloisius-Thaddeus* (М 1926, 39), *Leszek-Adamus-Zdzislaus – Adamus-Julianus* (М 1931, 36), *Leszek-Casimirus – Casimirus-Julianus* (М 1924, 219), *Leszek-Thaddeus-Ludovicus – Aloisius-Thaddeus* (М 1920, 181), *Zbigniewus-Marianus – Marianus-Julianus* (Є 1921, 322), *Zbigniewus-Michael – Michael-Jacobus* (Є 1921, 295).

Оскільки інструкція ведення метричного запису не вимагала обов'язкової рубрики про третє покоління щодо новонароджених (діда й бабу), сьогодні складно визначити, чи компонент, який передавався від батька до сина, був родинним іменем чи спільним іменем для двох поколінь.

Здійснений огляд римо-католицьких метрик першої половини ХХ ст. дає підстави для таких висновків. По-перше, у них збереглися двомовні записи. Польською або з елементами польської мови здійснювався запис головної рубрики – імені новонародженого. При визначенні мови запису назви з однаковою графікою у польській та латинській мовах потрібно брати до уваги мову написання прізвищ та статусу батьків. Латинською мовою збереглися імена батьків, хресних батьків та повитух. Основу іменника новонароджених становлять назви польською мовою, з польськими елементами або польськомовними компонентами. В антропоніміконі батьків переважає латинська мова (для 73,3% усіх назв). Використання різних мов для позначення в метриках новонародженого та батька зумовило поєднання функцій латинської (як офіційної мови католицизму) та польської (як національного символу) мов.

По-друге, віковий чинник у найменуванні сина та батька пов'язаний з історичними реаліями, які зумовлювали вибір імен у двох поколіннях. Антропонімікон батьків, який виник наприкінці ХІХ ст., характеризується вузьким спектром, поширенням іншомовних імен, низькою частотністю назв слов'янського походження. У спектрі новонароджених спостерігається паралельне використання назв латинською та польською мовами, що є

²⁰ Поляки // Системы личных имен у народов мира. Москва, 1989. С. 255–257.

порушенням норми ведення метрик і свідченням нових тенденцій найменування. За етимологічною приналежністю основу іменника новонароджених формували слов'янські імена, які слугували національним маркером поляків у поліетнічному Львові першої половини ХХ ст. На релігійну приналежність новонароджених вказують імена з компонентом *Maria*. Основу антропонімікону покоління дітей становили багатокомпонентні імена (96,3%), на відміну від іменника батьків (19,7% складних найменувань). Вважаємо, що багатокомпонентні імена дітей підкреслювали високий статус батьків.

Перспектива дослідження полягає у визначенні впливу вікового чинника на формування жіночого антропонімікону та порівнянні іменників на основі гендерного чинника.

AGE FACTOR IN NAMES FORMATION IN LVIV (THE MATERIAL OF THE ROMAN CATHOLIC METRICS I HALF OF THE 20th CENTURY)

Lesia LUNYO

*Lviv Ivan Franko National University
1, Universytetska Str., Lviv, 79000
General Linguistics Department*

The article reviews the influence of age factor on the formation of masculine names in two generations of Lviv residents – infants and parents. The material formed Polish metric records of baptism St. Mary Magdalene and St. Elizabeth Roman Catholic Churches (1915–1931). Types of names were identified according to linguistic criteria in names analysis. Review of the spectrum and names structure allowed to distinguish the features of two age groups' names.

Key words: anthroponymicon, spectrum, structure, spectrum, structure, age factor, the Roman Catholic metrics, Polish, Lviv.

ВОЗРАСТНОЙ ФАКТОР В ФОРМИРОВАНИИ ИМЕН ЛЬВОВЯН (НА МАТЕРИАЛЕ РИМСКО-КАТОЛИЧЕСКИХ МЕТРИК ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЫ ХХ ВЕКА)

Леся ЛУНЁ

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Университетская, 1, Львов, 79000
Кафедра общего языкознания*

В статье прослеживается влияние возрастного фактора на формирование мужских имен в двух поколениях львовян – новорожденных и родителей. Материалом послужили польскоязычные метрические записи о крещении в римо-католических костёлах св. Марии Магдалины и св. Елизаветы (1915–1931 гг.). Определяются типы имен согласно языкового критерия анализа антропонимов. Рассмотрение спектра и структуры названий позволило выделить особенности антропонимиконов двух возрастных групп.

Ключевые слова: антропоним, спектр, структура, возрастной фактор, римокатолические метрики, польский язык, Львов.

Стаття надійшла до редколегії 26.01.2012.
Прийнята до друку 24.02.2012.